

Petar
Prelog

Muzejski vodič kao prijedlog antologije naivne umjetnosti

VLADIMIR CRNKOVIĆ, *Hrvatski muzej naivne umjetnosti*.
Vodič kroz muzejsku zbirku. Naiva, art brut i autsajderska umjetnost.
Antologija, Zagreb, Hrvatski muzej naivne umjetnosti, 2012.,
232 str., ISBN 978-953-6660-54-4

Hrvatska inačica *Vodiča* kroz zbirku Hrvatskog muzeja naivne umjetnosti, objavljena u studenome prošle godine, predstavlja se – poput one na engleskom jeziku, objavljene 2011. – kao iznimno reprezentativna, bogata i slojevita osobna iskaznica toga muzeja. Dobro je poznato – u skladu sa stručnim uzusima – da temeljni vodiči po muzejskim zbirkama i fundusima trebaju posjedovati niz jasno određenih i dobro prepoznatljivih obilježja. Ponajprije, oni moraju biti u funkciji nedvosmislenog prenošenja poruke o osnovnim ciljevima djelatnosti određenog muzeja, a zatim – s obzirom na to da su često namijenjeni ne samo muzejskim posjetiteljima, već i najširoj kulturnoj javnosti – moraju biti pregledni te jasno strukturirani. *Vodič* kroz zbirku Hrvatskog muzeja naivne umjetnosti odlikuje se upravo takvim obilježjima: uvodno donosi sažet, ali informativan tekst o pojmu *naiva* ili *naivna umjetnost*, određujući pritom opseg muzejske misije. Nakon toga slijede *Bilješke uz kronologiju hrvatske naive*, koje su nužne za razumijevanje samoga fenomena naivne umjetnosti kao pojave nedvojbeno modernog predznaka. Taj je tekst važan također i za određivanje mjesta hrvatske naive u kontekstu srodnih svjetskih tendencija. Poglavlja što slijede – a uz koja se vežu pak imena, biografije i kratke valorizacije opusa pojedinih umjetnika te reprodukcije njihovih reprezentativnih djela iz muzejskog fundusa – tematske su cjeline koje na pregledan način prezentiraju određene pojave i pružaju kvalitetan uvid u slojevitost vrijedne zbirke ovoga uglednog muzeja,

Hrvatski muzej naivne umjetnosti

Vodič kroz muzejsku zbirku
Naiva, art brut i autsajderska umjetnost
Antologija

Vladimir Crnković

stvarane tijekom šest desetljeća njegova postojanja.

Vodič takvoga, specijalistički orijentiranog muzeja, koji prikuplja isključivo vrstu građe vezanu uz određeni umjetnički fenomen i bliske mu likovne pojave, mora posjedovati nadalje i izraženu valorizacijsku

dimenziju, sa svrhom upućivanja na vrhunske umjetničke vrijednosti. U kontekstu naivne umjetnosti i vrijednosnih problema vezanih uz nju takvo je obilježje ovoga *Vodiča* nadasve važno. Ovdje prije svega mislimo na ozbiljna narušavanja mjerila vrijednosti kojima smo svjedočili posebice u posljednjem desetljeću protekloga stoljeća, kada su mnoga takozvana "čuda hrvatske naive", pod utjecajem želje za politički dirigitiranim preoblikovanjem kulturnog i nacionalnog identiteta, nametana kao gotovo jedini kvalitetni izvorni produkt domaćeg umjetničkog stvaralaštva. U slučaju ove publikacije i potrebe da se njome afirmiraju istinske umjetničke te kulturne vrijednosti, treba istaknuti da se radi o izrazito autorskom pristupu. Naime, Vladimir Crnković, kao dugogodišnji ravnatelj Muzeja i stručnjak koji je gotovo čitav stručni i znanstveni opus posvetio upravo pomnom izučavanju, odmjerenom tumačenju i ustrajnom praćenju raznolikih usmjerenja naivne umjetnosti, a zatim i njezinoj promociji u zemlji i inozemstvu, doista je jedna od rijetkih osobnosti u nacionalnom kulturnom životu s autoritetom koji jamči potpuni stručni legitimitet takvom autorskom projektu.

Dva su polazišta, na kojima Crnković temelji svoj pristup, ključna za razumijevanje samoga *Vodiča*, ali i društvene i kulturne uloge te svrhe Hrvatskog muzeja naivne umjetnosti. Prvo polazište vezano je uz definiciju i opseg naive: "To nije strogo određen umjetnički pokret ili skupina umjetnika i djela podudarnih formi, jedinstvenog stila, tematike ili poetike; naiva je sazdana od obilja najrazličitijih individualnih kreacija i upravo je zato njena jednostavna pojmovna definicija nemoguća". Riječ je, dakle, o širokom spektru likovne produkcije kojoj treba pristupiti s osobitom pozornošću, kako bi se izbjegle interpretacijske, ali i valorizacijske zamke. Nadalje, upravo je stvaranje vrijednosnog suda važno za sagledavanje cjeline i značenja toga likovnog fenomena u suvremenom društvu. Crnković piše: "Danas nas naiva više ne zanima toliko radi njezine

izvornosti, nevinosti, iskrenosti ili primordijalnosti, nego ponajprije radi njezinih visokih i najviših umjetničkih dometa". Stoga autor upozorava na potrebu kritičke revalorizacije čitavog fenomena naive, kako bi se istinske vrijednosti odijelile od svih oblika pseudonaive i diletantizma koji kontaminiraju tu pojavu. U tom smislu treba istaknuti kako se upravo ovaj *Vodič* može razumijevati kao temelj za sve buduće pokušaje takvih vrsta revalorizacije, pa i u tom njegovom obilježju prepoznamo osobitu vrijednost.

U skladu s time ne čudi primjena kritičke redukcije u odabiru umjetnika i njihovih radova (predstavljeno je četrdeset i osam umjetnika sa stotinu osamdeset djela) ili, drugim riječima, iznimna težnja za selektivnom strogošću pri razmatranju raznolikih likovnih pojava kao dijelova cjeline muzejske zbirke. Tako se uz poglavlje koje razmatra umjetnike Hlebinske škole – kao središnji i najpoznatiji fenomen hrvatske naive – veže samo četrnaest imena, a sažet pregled njihovih umjetničkih životopisa nudi kronološku nit i prepoznavanje položaja i značenja svakoga pojedinog protagonista unutar kompleksne cjeline. Slijedi poglavlje o hrvatskim slikarima i kiparima afirmiranim u krilu Galerije primitivne umjetnosti i pod patronatom povjesničara umjetnosti, likovnog kritičara i muzealca Miće Bašičevića.

Posebno je izdvojena cjelina tzv. autsajderske umjetnosti i *Art bruta*, dok predstavljanje najvažnijih djela inozemnih umjetnika iz zbirke Hrvatskog muzeja naivne umjetnosti pokazuje važnu intenciju prema kontekstualizaciji nacionalne produkcije u svjetske okvire te određuje ključno mjesto samoga Muzeja na svjetskoj karti srodnih ustanova. Slijedi zbirka crteža, akvarela i grafike hrvatske naive – kojoj je posvećeno iduće poglavlje *Vodiča* – i koja se pokazuje iznimno važnom s obzirom da su upravo dijelovi opusa najznačajnijih umjetnika, nastali u tim tehnikama, nužni za potpuno sagledavanje njihovih opusa, kako u razvojno-stilskom pogledu tako i u onom tematsko-sadržajnom.

U kritičkom osvrtanju na povijesnu i društvenu ukorijenjenost naive, te slikarstva na staklu kao specifične tehnike, autor nudi pogled i na preteče Hlebinske škole, tj. na primjere pučkih sakralnih slika na staklu iz 19. stoljeća. Također, u smislu cjelovite kontekstualizacije, *Vodič* završava poglavljem o Udruženju umjetnika *Zemlja* i Krsti Hegedušiću kao ključnoj osobnosti koja je u najvećoj mjeri odredila poziciju i značenje hrvatske naive unutar hrvatske moderne umjetnosti. S obzirom na to da se u muzejskoj zbirci nalazi nekoliko vrhunskih djela članova *Zemlje* – Krste Hegedušića, Ivana Tabakovića, Marijana Detonija i Ede Kovačevića – nije teško zamisliti da će se upravo u okviru tog Muzeja inicirati nova tumačenja iznimno važne “zemljaške” sastavnice povijesti nacionalne moderne umjetnosti. Podsjetimo: *Zemlja* – sa svojim osnovnim ciljevima programskog djelovanja koji su rezultirali specifičnim stilsko-sadržajnim sklopom – jedinstvena je pojava u europskoj umjetnosti koja je nastojala (i dobrim dijelom uspjela) sjediniti težnju za osviještenim društvenim djelovanjem s izrazitom željom za preoblikovanjem

nacionalnog kulturnog i umjetničkog identiteta. U tom smislu i mnogobrojna identitetska pitanja koja nameće obrada i prezentacija hrvatske naive bit će lakše saglediva, a sam će Muzej – kao jedan od najvažnijih umjetničkih muzeja na karti hrvatske kulture – potvrditi svoju važnu vrijednosnu dimenziju.

Naposljetku, a u skladu s iznesenim, može se zaključiti da *Vodič* kroz muzejsku zbirku Hrvatskog muzeja naive umjetnosti nije samo dobar vodič po kvalitetnoj zbirci stvorenoj zahvaljujući mudroj i promišljenoj politici otkupa – on je, kako se u podnaslovu izdanja ističe, i antologija, a može ga se razumijevati i kao utemeljen prijedlog budućeg stalnog postava. Usto, a što nije manje važno, interpretacijska otvorenost te informativnost autorske koncepcije *Vodiča* – unatoč restriktivnosti na kvalitativnoj osnovi – poziva muzejske posjetitelje, čitatelje, ali i stručnjake na daljnje upoznavanje s fenomenom naive umjetnosti, kako bi buduća istraživanja i tumačenja donijela nova znanja o vrijednostima, bogatstvu i raznolikosti nacionalne umjetnosti i kulture. ✕